

RHOADS MURPHEY, *Kanûn-nâme-i Sultânî li Aziz Efendi. Onyedinci yüzyılda bir Osmanlı Devlet adamının İslahat Teklifleri. Batı Berlin Devlet Kütüphanesindeki Tek Nüshanın Tenkidli Metninin İzahlı İngilizce Tercümesiyle Birlikte Hazırlayan Rhoads Murphey.* Harvard 1985, ix + 81 sayfa. Doğu Dilleri ve Edebiyatlarının Kaynakları 9. Yayınlayan: Şinasi Tekin-Gönül Alpay Tekin. Türkçe Kaynaklar VIII. Ederi yazılı değil.

XVII. yüzyılda büyük malî, idarî ve siyasî bir bunalım içine düşen Osmanlı Devletinde bir dizi giderici önlemler alındığı gibi, başarısızlıkların önüne geçmek için de hangi alanlarda neler yapılması hususunda devrin kültür adamları hareketlere geçirildi. Bunlar arasında en şanslı kişi Koçi Bey idi. Osmanlı tarihçisi Hammer tarafından Türk Monteskiyösi diye adlandırılan bu zatın yaşamı meydana çıkarılmamış ise de kaleme aldığı risale ve arzlar muhtelif araştırmalara konu oldu. Fakat konunun bir kişi tarafından değışilmesinin kolay olmayacağı bilinmekle beraber, daha başka kimler tarafından ele alındığı merak edilmekte idi. Kitaplıklarımızda yapılan düzenli tasnif çalışmalarından sonra değışik kaynaklara kavuşmak yanında, yurt dışında şark kaynakları barındıran kitaplıkların yeni baştan ele alınması ve en önemlisi yeni malzemenin de kazandırılması sonunda elimize hiç ummadığımız yeni kaynaklar geçti. Şimdi bunların değerlendirilme evresindeyiz. Bu döneme ait çalışmaları ile sivrilmeğe başlayan genç Amerikalı araştırmacı değerli bir kaynak yayını ile, çalışmalara yeni bir boyut getirmiş bulunuyor. Çünkü metnin esas nüshasının fotokopisi verildikten sonra, çeviriyazısı ve İngilizce çevirisi de verilmiştir. Bu konudaki ana kaynakça da ihmal edilmediği için, çalışacak olanlar için iyi bir klavuz meydana gelmektedir. Okunaklı bir metin olan esas yazmanın fotokopisinin verilmesi (s. 129-136) mütehasısların işine yarayacağı gibi, bu dile âşına olmayanlar için hazırlanan çeviriyazı da her zaman için kullanılacak bir metindir. İnsanı usandıracak bir yöntem yerine ancak çok gerekli uzun sesliler ile cümle içersinde birbirinden ayrılan hususlar noktalama ile gösterilmiştir. Bu da okumayı büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır. Açıklamalar hem dipnotu hem de ayrı bir bölüm olarak (s. 43-53) gösterildikten sonra terimler de ayrı bir bölüm içinde (s. 54-60) sınıflandırılmıştır. Eser, bu tip kitaplar arasında çok önemli farklılıklar getirmemekle beraber bir dönemin ruh hâletini ortaya koyması bakımından yararlı kaynak olacaktır. Yazanın kimliğinin meydana çıkmamış olması da dikkat çekici olmak yanında biraz tuhaflık da yaratmaktadır. Devletin içinde bulunduğu bunalım dönemlerini kaleme alanların kimliklerini saklama çabaları, nasıl izah edilebilir? Henüz bir öneri sürecekte düzeyde değiliz. Saray içi entrikalar yanında, asker için getirilen değışiklik önerilerinin acaba hoş karşılanmıyacağı şüphesi mi yaygındı? Bunları şimdilik bir kenara bırakacak olursak, sessizce Berlin'e kadar seyahat eden bir yazmanın şimdi gün ışığına çıkması, tarihçilere iyi bir kaynak olması yanında, bir dönem ekonomi ve sosyal tarih araştırmacılarına da yararlı olacaktır. Bu çabayı gerçekleştiren araştırmacı, bir dizi yayınına bunu da katmakla, kitaplıklarda henüz daha ne kadar çok malzemenin bizi beklemekte olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışan kadar yayıncının da bu işte olumlu katkısı pek büyüktür.

DOÇ. DR. MAHMUT H. ŞAKİROĞLU